

למה משה רבנו והרבי מליובאוויטש לא עלו לארץ?

אני גר ופועל כשליח חב"ד בראשון לציון, עיר בעלת מיעוט דתי ורוב שאינו שומר תורה ומצוות לעת עתה. הדור הצעיר אינו נשאר בעיר ומעדיף את הקהילות הדתיות המגובשות בשטחי ההתיישבות, גבעת שמואל ופתח תקוה. כשהורים מתבגרים ורוצים את קרבת הילדים, עולה השאלה האם לעזוב את עיר מגוריהם עשרות שנים ולעבור אל הקהילות החזקות?

שאלה דומה עולה בתוך העיר עצמה: בתי הכנסת הוותיקים מתרוקנים, ואדם שואל את עצמו האם להצטרף לקהילה אחרת בעיר, חזקה וחיונית יותר?

ניסוח דומה עולה במקום העבודה: לא פעם מוצא עצמו אדם דתי כשהוא יחיד בתוך סביבת עבודה 'חילונית' למהדרין והוא מרגיש בה זר. הוא תוהה מה מקומו שם? למה גרם לו הקב"ה שהשגת הפרנסה תהיה כרוכה באווירה כל כך זרה וצורמת לו?

אנחנו רוצים לפתח היום נקודה כבירה, שעומדת במרכז תפישת העולם של הרבי מליובאוויטש: המקום שלך מחייב אותך. העובדה שאתה נמצא במקום מסוים ויש לך מה לתת ולהשפיע בו, קושרת אותך אל המקום ומחייבת להיות מקור כוח בו. כשם שיש מצוות הנובעות מהזמן, כך יש מחויבויות הנובעות מהמקום ואם הנוכחות שלך בעלת משמעות שם – הדבר אינו אקראי. נאמר זאת כך: כאשר הידע או הכישרון שלך נפגשים עם הצורך המקומי ממך – זאת שליחות חייך.

אנחנו רוצים לפתח את יסוד החיים החיוני הזה, באמצעות עיון באחת הסוגיות המטלטלות והכואבות בתורה שפוצעת כל לב בשר: איך נשאר משה רבנו מאחור? כיצד נאטמו שערי הרחמים ומשה לא זכה להיכנס לארץ אפילו בארון קבורה? ככל שחטא "מי מריבה" היה אסוני ודרמטי ולא ניתן לכפרה, אבל האם לא הגיע למשה כפרה חלקית לפחות ולהיטמן באדמת ארץ הקודש?!

יתירה מכך: למה לא זכה משה לחסד של אמת שהוא עצמו עשה עם אחר? ברגעי היציאה ממצרים, כשכל העם היה עסוק לאסוף זהב ושמלות, משה טרח להרים את ארונו של יוסף מעמקי הנילוס ולשאת אותו ממצרים לארץ ישראל. לא יום אחד טרח עם הארון, אלא במשך ארבעים שנות הטלטולים במדבר, דאג משה לנשיאת הארון, עד השלמת המשימה וסגירת המעגל, כשעצמותיו של יוסף שבו בחזרה לשכם – אל אותו מקום ממנו הוצא מהבור והועבר לידי הישמעאלים שנשאו אותו למצרים. ובכן, איפה המידה כנגד מידה? למה לא החזיר הקב"ה על חסד באותו החסד?!

נתחיל מההתחלה: פרשת חוקת היא הדילוג הגדול של תקופת המדבר. אחרי הפרשיות הקודמות שעסקו בשנה וחצי הראשונות אחרי יציאת מצרים, מחודש ניסן עד תשעה באב של חטא המרגלים, פרשת חוקת מדלגת שלושים ושמונה שנה, אל חודש ניסן האחרון לפני הכניסה לארץ.

בעשירי לניסן הסתלקה מרים הנביאה, אחותם הגדולה של משה ואהרן. מנהיגי ישראל נכנסו אל האוהל כדי לקיים מצוות אבלות על אחותם והנה שומעים רעש. לתומם חשבו כי זה העם הבוכה על צער מנהיגיהם, אך לא. אלו היו הקולות המוכרים של הנבי והקיטור. מתברר כי הסלע שהיה מוציא מים באופן פלאי בצחיחות המדבר, הסתלק ונעלם ואין מים לשותות. השפתי חכמים (כ סעיף פ) מסביר כי באר המים הגיע בזכות מרים, בשכר העובדה שעמדה על יאור המים כדי לראות מה יעשה למשה כשהושלך בתיבה - ולכן נעלם והסתלק עם לכתה.

ה' הורה למשה לקחת את המטה בידו, לאסוף את העם ולדבר אל הסלע שיוציא מים. משה מיהר לעשות את דבר ה'. הוא דיבר אל הסלע, אבל לא קרה כלום. רש"י מסביר כי חלה תקלה והסלע של מרים, התחבא בין הסלעים האחרים ומשה לא דיבר אל הסלע הנכון. משה החל לחפש את הסלע בין הסלעים, ואז שמע אותם מתאוננים שהוא משקר אותם. הוא מחפש נווה מדבר שיש בו מים ויספר שהסלע שלו הוציא מים. משה התרגז וצעק "שמעו נא המורים! המן הסלע הזה נוציא לכם מים"? וכי אני יכול להוציא מים מכל סלע?! ואז מתוך כעס היכה בסלע הראשון שעמד לפניו "ויצאו מים רבים".

וזאת הייתה טעות קריטית. הם לא ניצלו את ההזדמנות לקדש את שם ה' בדיבור אל הסלע ונענשו בעונש הנורא ביותר. בקילומטר האחרון למסע ארבעים השנים, הם נעצרו בידי הגזירה ומתו על אדמת המדבר. המשך פרשתנו מספר, שאהרן מת כעבור ארבעה חדשים, בראש חודש אב, וספר דברים יספר כיצד ימות משה כעבור 11 חודש, בשבעה באדר ולא יזכה להשלים את משימת חייו.

ומעבר לשאלה הבסיסית בה עסקנו בעבר בהרחבה: איפה החטא במי מריבה? מה בכך שמשה היכה בסלע ולא דיבר אליו? וכי סלע שמוציא מים בעקבות הכאה זה לא קידוש ה'?! וכי מישהו הכה פעם בסלע ויצאו ממנו מים?! במיוחד שה' אמר לו לקחת את המטה בידו ולכן היה יכול לחשוב שבהתחלה צריך לדבר ואחר כך להכות? וכתוקף השאלה, מגוון הביאורים, כפי שהארכנו בעבר¹.

אולם עיסקנו היום הוא בשאלה יותר חריפה: ככל שהיה החטא חמור, אבל איפה המתקת הדין ברחמים? מדוע לא זכה משה להיכנס ארצה לפחות כאדם פשוט, כאחרון העם, אחרי שיהושע נכנס לתפקידו? ואם לא כאחרון העם, לפחות בארון קבורה או כחיית השדה ועוף השמים?

אלו לא טענות שלנו, אלא תחינותיו של משה רבנו עצמו. פרשת "ואתחנן" מתארת את תחינת משה לזכות להמתקת הדין, והקב"ה משתיק אותו בתגובה קשה ביותר, שלא נאמרה עוד דוגמתה:

1. דברים ג: ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר: ה' אלוקים אתה החלול להראות את עבדך את גדלך ואת ירך החזקה ... אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה: ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר ה' אלי רב לך, אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה.

משמעות התגובה הנחרצת של הקב"ה – "רב לך! אל תוסף דבר אלי!" - שמשה ביקש רחמים מינימליים כאלו שכל לב אמור היה להיעתר להם. ולא נותרה דרך לדחות אותו, מלבד להשתיק אותו.

המדרשים מתארים כי משה לא התחנן לבטל הגזירה. הוא ידע שהגיע זמנו של יהושע ואין מלכות נוגעת בחברתה. תחינתו הייתה מצומצמת: לזכות לארץ הקודש בדרך כלשהי, **תהיה אשר תהיה:**

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח: אמר משה לפניו: ריבונו של עולם, כלום נגזרה גזרה שלא אכנס לה במלכות, אכנס לה כהדיוט. אמר לו אין המלך נכנס כהדיוט.

ילקוט שמעוני תתכא: אמר לפניו אם לא אכנס בחיי, אכנס לאחר מותי. אמר לא בחיך ולא לאחר מותך. אמר כל הכעס הזה למה? אמר: כבר כתבתי בתורתך על אשר לא קדשתם אותי. אמר עם כל הבריות אתה מתנהג במידת רחמים שנים ושלושה פעמים ואני עוון אחד נמצא בי ואין מוחל לי?!

דברים רבה יא: אמר משה לפני הקב"ה: רבש"ע! אם אין אתה מכניס אותי לארץ ישראל, הניח אותי כחיות השדה, שהן אוכלין עשבים ושותין מים וחיין ורואין את העולם, כך תהא נפשי כאחת מהן! אמר לו: 'רב לך!'. אמר לפניו: הניח אותי בעולם הזה כעוף שהוא פורח בכל ארבע רוחות העולם ומלקט מזונו ולעת ערב חוזר לקנו, כך תהא נפשי כאחת מהן. אמר לו: 'רב לך!'.¹

והלב נשבר: איך נאטמו שערי הרחמים? מה הקפידה הנחרצת שמשה יישאר מאחור באדמת חו"ל?

ב. במפרשים השונים יש רעיונות מעניינים מאוד – אשר רק מגבירים את התעלומה:

2. במדבר רבה ב,ח: אמר משה: ריבונו של עולם עצמות יוסף נכנסו לארץ ואני איני נכנס?! אמר לו: מי שהודה בארצו נקבר בארצו ומי שלא הודה בארצו אינו נקבר בארצו. יוסף הודה, שגבירתו אומרת 'ראו הביא לנו איש עברי', ולא כפר, אלא אמר לפרעה: 'גנב גנבתי מארץ העברים'. ואתה שלא הודית בארצך, שבנות יתרו אומרות 'איש מצרי הצילנו מיד הרועים', והוא שומע ושותק - לא יקבר בארץ.

משה לא נכנס לארץ, כי הוא לא היה נשמה של ארץ ישראל. ברגע של גילוי לב תת מודע, כשהוא שמע שמגדירים אותו כ'איש מצרי' – איש גלות - לא מחה. וכמובן, הדברים טעונים הסבר רב.

¹ הרמב"ם אומר שמשה חטא בנטיית הכעס, בכך שפעל מתוך כעס והגיב בזעם. האבן עזרא והאור החיים כותבים שמשה חטא בכך שאיבד את האמון בישראל וכינה אותם "שמעו נא המורים". ועוד ביאורים ידועים.

עוד רעיון נפלא בכיוון זה. ישנו מדרש פליאה תמוה ביותר:

סוטה יג: 'ויאמר ה' אלי רב לך' - אמר רבי לוי: 'ברב' בישר וברב' בישרוהו: 'ברב' בישר לבני קרח 'רב לכם בני לוי', וברב' בישרוהו שנאמר לו 'רב לך'.

משה בלם את מרד קורח באמירה הנחרצת "רב לכם בני לוי". הגזמתם עם התביעות שלכם ותניחו לאהרן אחי לעשות את עבודתו ככהן גדול, וכך ענו לו מהשמיים באותו לשון קשה: "רב לך!", הגזמת בבקשתך למחילה ולהיכנס לארץ. וזה כמובן מדרש פליאה: מה קשר הדברים? למה מגיע למשה עונש על תוכחתו ומאבקו הצודק בבני קורח?

המלבי"ם כותב רעיון מיוחד במינו: זה לא היה עונש, ההיפך: זאת הייתה תשובה וחיבוק למשה. ה' אומר לו: **תעמיד את עצמך במקום בני קורח ותענה לעצמך את אותה התובנה שהנחלת להם:**

"רב לכם בני לוי" – והכוונה של משה הייתה (כפי שהארכנו בעבר): **אינכם זקוקים לגדולה הזו.** תפסיקו לבקש את כהונת אהרן, כי קורח צריך להיות קורח ואהרן צריך להיות אהרן. אהרן נועד להיות כהן המופשט והפרוש מחיי המעשה, ואילו קרח היה הגביר הגדול בישראל שנועד לעשות את ההיפך הגמור ולקדש את חיי המעשה. אל תבקשו יותר ממה שקיבלתם כי **זה לא ייתן לכם דבר**. משה אמר לקורח: **אם אתה תהיה אהרן - מי יהיה קורח? ואם אהרן אחי ירצה להיות קורח - מי יהיה אהרן?**

וכאן עונה הקב"ה למשה עצמו אותה התשובה: "רב לך!". אל תבקש יותר קדושה ממה שהשגת, כי זה לא ייתן לך כלום. שליחותך היא להישאר בחוץ לארץ ולכן לא תתעלה גבוה יותר אם תדרוך על אדמת הארץ. **כוס התה לא הופכת להיות מתוקה יותר, כשמוסיפים לה יותר כפיות סוכר מהנדרש...**

(אגב, החפץ חיים ממשיל זאת לצורף, שהחליט למכור את כלי הליטוש העדינים והיקרים שלו. הוא נכנס אל שכנו הסנדלר ושכנע אותו לקנותם בחצי מחיר. ענה הסנדלר: גם בחינם לא אקח, זה לא המקצוע שלי והכלים לא יוסיפו דבר מלבד לתפוס מקום בבודקע שלי...).

מלבי"ם: 'רב לך' – רצה לומר כבר יש לך שלמות וקדושה די והותר ולא תוסיף לעצמך שום מעלה יתירה על ידי כניסתך לארץ ישראל ... 'רב לך אל תוסף' – רצה לומר שכאשר 'אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה' - יהיה לך רב יותר מאשר יהיה לך בהעברתך אל הארץ כי בזה תיטיב לישראל.

והדברים טעונים ביאור: מה משמעות העניין שמשה היה נשמה של חוץ לארץ, מאדמת המדבר?

פעמים רבות הזכיר הרבי מליובאוויטש מדרש מופלא המציב יסוד חדש: מחויבות האדם אל מקומו. **המקום מדבר בעד עצמו** והעובדה שאתה כאן וצריכים אותך, אומרת שמחכה לך שליחות חשובה (ראו שיחת י' שבט תשי"ד, התוועדויות תשמה ה/2845, ולקו"ש יח דלקמן):

ג. ההסבר מרגש ומרומם עד אין קץ: האמת היא שמשה לא היה היחיד שנשאר על אדמת המדבר, כל הדור שלו, שיצא עמו ממצרים, מת ונטמן בין החולות בעקבות חטא המרגלים - **והסביבה של משה מחייבת אותו**. העובדה שאנשי דור המדבר נשארו **זקוקים למשה גם אחרי מותם** - מחייבת אותו להישאר לצדם ולמסור קבורתו עבורם.

יהודים מחכים ומצפים לתחיית המתים, וכל נשמות המתים שמתו במהלך הדורות עתידים לרדת מהעולם הבא ולקום לתחייה. אבל מי יקים את דור המדבר? מי יאמר "זכור" על אותם נשמות נשכחות? הרי רבי עקיבא אומר שדור המדבר אין להם חלק לעולם הבא, הדור הוא נקבר ונשכח באדמה ומי יזכירם לעתיד לבוא?

לכן נשאר משה רבנו עמם, כדי לזכור נשכחים ולהקים עמו כשירעד העולם והוא עצמו יקום בתחיית המתים. המדרש מביא משל מרגש:

3. דברים רבה ב,ט: אמר הקב"ה למשה, אם אתה נקבר אצלן, בזכותך הן באין עמך. אמר ר' לוי: למה הדבר דומה? לאחד שנתפזרו מעותיו במקום אפילה. אמר אם אני אומר האירו לי שאקבץ מעותי, אין ברירה משגחת. מה עשה? נטל זהב אחד והשליך בתוכם והתחיל צועק האירו לי, שזהב אחד היה לי ונפל ממני. האירו לו ומשנטל הזהב אמר המתנינו לי שאלקט את המעות, וליקטן. כך ישראל באים בזכות משה, והוא בראשם, שנאמר (דברים לג, כא): וירא ראשית לו ... ויתא ראשי עם.

הנה סיפור עוצמתי בן דורנו, על אותן נשמות קדושות נשכחות, שהקב"ה לבדו זוכרם ואין שכחה לפני כסא כבודך: מדינת דלוור בארצות הברית היא שטח קטנטן יחסית ומהווה את המדינה השנייה בקוטנה בארצות הברית. 36 שנים היא שלחה מועמד נחמד לסנאט בשם ג'ו ביידן והנה הפך האישי לנשיא האימפריה. לרגל המאורע בזמנו, התראיין השליח בדלוור, הרב אלחנן ווגל, לשבועון "כפר חב"ד" והזכיר סיפור מופלא שהתרחש בעירו:

פעם ישב עם מקורביו בשיעור הכנה לראש השנה ודיבר על "יום הזיכרון הזה", היום בו מעביר הקב"ה את כל יצורי הבריאה לפניו. אחד המשתתפים קם וביקש בקשה: אביו היה איש חינוך בירושלים שעסק בהנצחת חיילים שנהרגו ל"ע. במיוחד היה מסור לקבוצת חיילים בשם "הנצר האחרון". אלו חיילים שמשפחתם נספתה בשואה והם עצמם נהרגו במלחמת השחרור, וכך הלכו מהעולם ללא שום זכר. בחלקה הצבאית בהר הרצל ניצבת אנדרטה לזכרם, והוא ביקש שבתפילת "זכור" ביום כיפור נזכר כמה מהם ששמורים בזיכרונו.

בבוקר החג הוא העביר לחזן בית הכנסת, מר גורן, רשימה בת שישה חיילים. החזן לקח את הרשימה כשספר התורה כבר בידו והתכוון לקרוא, אבל המילים נעתקו מפיו. הוא החוויר, הוא החל לרעוד ואמר "זה לא יתכן". מאוחר יותר סיפר: אביו נפל במלחמת ששת הימים כשהוא היה ילד בן 12. הוא לא זוכר ממנו הרבה, אבל אביו היה מספר על חייל בודד בשם "חנן גרובר" שנהרג במלחמת השחרור, וממש לפני שנפל אמר לאביו שעמד לידו: "מי יזכור אותי"? והנה השם הראשון ברשימה – שם בקצה העולם, בדלוור – היה "חנן גרובר".

כדי להבין את הדברים יותר, הבה נרחיב בפנינה גאווית ומלאת אהבה והתמסרות: מסכת נדה היא המסכת האחרונה בש"ס ולקראת סוף המסכת וסוף הש"ס (דף ע) מביאה הגמרא דין מוזר ביותר בין אנשי אלכסנדריה לתנא רבי יהושע בן חנניה.

"אנשי אלכסנדריה" נמנו על את אחד המשברים החמורים בתולדות ישראל: בתחילת ימי בית המקדש השני, פרץ סכסוך בין שני בניו של שמעון הצדיק אודות ירושתו בכהונת הכהן הגדול. האח שהפסיד, "חוניו", החליט לעזוב את ירושלים ולהקים במצרים 'בית מקדש' מתחרה למקדש בירושלים. באותם ימים נוסדה העיר "אלכסנדריה", על שם אלכסנדר הגדול, וחוניו עקר לאלכסנדריה והקים בית כנסת ענקי, שנודע בשם "מקדש חוניו". המקום היה כה גדול ומפואר, עד שקול החזן לא הגיע לקצהו השני. כאשר היה החזן אומר קדיש, היו מניפים דגלים לגובה כדי שהקהל בירכתי האולם יידע מתי לענות. (סופה של ההתיישבות במצרים היה כואב, כאשר הקיסר הרומי טריינוס, חיסל את כולם אחרי החורבן השני, סוכה נא ובמפרשים שם).

פעם פגשו אנשי אלכסנדריה את התנא הדגול, רבי יהושע בן חנניה. רבי יהושע היה אדם מרשים מאוד, שהרבה לנהל וויכוחים ודיונים עם חכמי הגויים (כמו הסוגיה בבכורות על הוויכוח עם חכמי אתונה ועוד). גם אנשי אלכסנדריה הפנו אליו שאלות מחוכמות והאחרונה ביניהן הייתה זו:

נדה ס,ב: שאלו אנשי אלכסנדריה את רבי יהושע בן חנניה ... מתים לעתיד לבא - צריכין הזאה שלישי ושביעי או אין צריכין? אמר להן: לכשיחיו נחכם להן. איכא דאמרי: לכשיבא משה רבינו עמהם.

כולנו טמאים בטומאת מת ובעזה"ש כשיבוא משיח בקרוב ממש, נצטרך להיטהר באפר פרה אדומה כדי לזכות לעלות להר הבית. וכאן שאלו אנשי אלכסנדריה: מה עם המתים שעתידיים לקום מעפרם בתחיית המתים? האם יצטרכו לטהר עצמם מטומאת מת באפר פרה אדומה או יקומו טהורים?

בפשטות, הספק שלהם הוא כזה: המת כשלעצמו אינו טמא. הוא אמנם מטמא אחרים, אבל הוא עצמו אינו טמא. אמנם השאלה שלהם הייתה מחוכמת במיוחד. הגוף המת נרקב רובו באדמה ונשאר ממנו רק "עצם לוז" (חוליית הצוואר או עצם הזנב בתחתית עמוד השדרה) שאינה נרקבת. לעתיד

לבוא תתפתח העצם הזו לאורך ולרוחב וממנה יצמח הגוף החדש. וכאן עולה השאלה האם העצמות החדשות שנגעו בעצם הלזז ייטמאו ממנה – ככל עצם זרה שנגעה בעצם טמאה ולכן יצטרכו טהרה ממת בקומן? או לא, כיון שאדם נטמא רק מאחרים ולא מעצמו ולא יצטרכו טהרה?

וכאן צריך להבין את התשובות שענה: א. "לכשיחיו נחכם להן". ב. "לכשיבוא משה רבנו עמהם".

ראשית, למה התקשה לענות להם? הרי הדעת נותנת שהקמים לתחייה יהיו טמאים? הגוף החדש צמח מתוך עצם ששכבה בקבר עשרות אלפי שנים ואיך העצמות שצמחו ממנה יהיו טהורות?

ואם בכל זאת הסתפק אם אדם נטמא מעצמו, היה עליו לומר "איני יודע", כדברי המשנה באבות: "החכם על מה ששמע אומר לא שמעתי". ומה פירוש המענה המתחכם "לכשיחיו נחכם להן"?

ובעיקר לא ברור, מה כוונת תשובתו השנייה "לכשיבוא משה רבנו עמהם"? הרי התשובה במקרה ספק היא "עד שיבוא אליהו" או "תיקו" - "תשבי יתרץ קושיות ובעיות"?

גם לא ברורה ההדגשה "לכשיבוא משה רבנו עמהם"? למה יבוא עמהם? איך נקשר לאותם מתים?

ליקוטי שיחות יח/241: שתי תשובותיו של רבי יהושע בן חנניה תמוהות: ראשית, אם אינו יודע את התשובה, עליו לומר 'איני יודע' ולא 'כשיקומו נחכם להן', כמדתו של חכם 'שעל מה שלא יודע אומר לא שמעתי ומודה על האמת?' שנית, מהו דיוק הלשון 'לכשיבוא משה רבנו' ולא כמו הלשון השגור 'כשיבוא אליהו'? ומהו דיוק הלשון 'לכשיבוא משה רבנו עמהם'?

בהדרגה מעמיק ומפולפל על הש"ס (ליקוטי שיחות יח/248) העלה הרבי רעיון מופלא: אנשי אלכסנדריה לא היו טיפשים, מדובר היה בגדולי עולם מזרעו של 'שמעון הצדיק' ששימש בכהונה גדולה ארבעים שנה. הם דיברו על קבוצת מתים ספציפית שנושאת סיפור טראגי: "מתי מדבר", מתי דורו של משה רבנו שמתו בחולות המדבר ומקום קבורתם לא נודע. רבי עקיבא אמר על בני אותו דור ש"אין להם חלק לעולם הבא", החטא שלהם כה חמור, עד שהם לא נכנסו לעולם הבא. הנשמות שלהם נעלמו והתפוגגו ולא זכו לתיקון בעולם האמת.

וכאן עולה שאלה עצומה לגבי דרך תחייתם: יתכן לומר שלא נשאר מהם כלום, לא מציאות של נשמה שתיכנס לעולם הבא ולא עצם לז ממשי, אלא רק עפר רקבובי ממנו תתחיל התחייה. ולכן תחייתם תהיה חדשה לחלוטין ובמילא יהיו טהורים מטומאת מת. או שבכל זאת נותרה בהם עצם לז כמו אצל כל אדם אחר וממנה תצמח התחייה העתידית – ולכן יצטרכו טהרה כמו כלל המתים שיקומו?

ענה רבי יהושע שתי תשובות: א. "לכשיחיו נחכם להן". כלומר, אתם מעלים שאלה **מציאותית** שנצטרך לבחון אותה בעינינו. כשהם יקומו נערוך בירור כיצד התרחשה התחייה, מה נותר מהגוף הקודם ומה נוצר מחדש, ונקבל את ההכרעה ההלכתית.

ב. אחר כך פושט רבי יהושע את הספק ומעלה הערכה לגבי התשובה הנכונה: "לכשיבוא משה רבנו עמהם"! הרי המדרש האמור מלמד שמשה רבנו נותר קבור אלפי שנים במדבר, כדי להיות **לצד בני עמו** ולקום עמהם בתחיית המתים. כאותו מטבע זהב שמונח בין המטבעות הפשוטים, כנ"ל. ואם כן סברא שנותר מהם משהו, כי אחרת לא היה מה להישאר לצדם. הוא היה יכול להיטמן בארץ ישראל ולהזכירם לעתיד לבוא. אלא סברא שנותר מהם משהו והוא נותר לצדו. ולכן התחייה העתידית תהיה **מתוך העצמות הישנות** ולכן יזדקקו לאפר פרה אדומה שיעשה המלך המשיח, מהרה יגלה אכ"ר.

ליקוטי שיחות שם/247: הספק שלהם הייתה אודות דור המדבר, שאמר רבי עקיבא, שאין להם חלק לעולם הבא. ולכן עולה השאלה האם גופם נרקב לגמרי ותחיית המתים לעתיד תהיה באופן של התחדשות הגוף ולא תהיה נגיעה במציאות המת שמטמאת. או נשארה עצם לז מהגוף הראשוני שלהם והיא תתפשט ותתרחב לעתיד לבוא ואז הקמים צריכים להיות טמאים מצד הנגיעה בחלק הגוף המת? ענה רבי יהושע: ראשית, 'לכשיבוא נחכם להן', כלומר, השאלה היא **מציאותית** ונוכל לבחון אותה רק כשתתרחש הקימה. שנית, 'לכשיבוא משה רבנו עמהם': מובא בתנחומא שמשה נשאר עם בני עמו במדבר כדי להקיםם בתחיית המתים, ולכן יבוא משה רבנו עמהם, כי הזכות שלו תקימם. ומכך מובן שנשאר משהו מציאותם הראשונה ולכן תחייתם תהיה מגופם הראשוני ויהיו צריכים הזאת דטומאת מת.

בהזדמנות אחרת, טיפס הרבי קומה נוספת וחיידד יותר את מחויבות המנהיג לבני דורו. הנה עוד אחת מהסוגיות המרגשות במקרא: ברגעי חייו האחרונים של יעקב אבינו, הוא קורא ליוסף אל המיטה ומבקש להניח ידו על ירך יעקב - מעשה המבטא שבועה חמורה – ולעשות אתו חסד ואמת. "אל נא תקברני במצרים ושכבתי עם אבותי" ונשאתי ממצרים וקברתני בקברתם".

ואז קורה דבר מוזר ביותר: בעוד שיוסף מצהיר על נכונותו להתגייס למשימה, "ויאמר אנכי אעשה כדברך" כשידו על ירך יעקב, יעקב אינו נרגע ודורש מיוסף להישבע על כך בפיו: "ויאמר השבעה לי". באופן מדהים גם השבועה אינה משכנעת את יעקב והוא מאמץ את כוחותיו, קם ממיטת חוליו, אדם חולה בן 147 ברגעי האחרונים לפני מותו, וקד ומשתחוה לפני יוסף. וזאת כאות של כניעות וכבוד לפניו במטרה לחזק עוד יותר את המחויבות של יוסף לביצוע המשימה.

והשאלה עצומה: האם יעקב לא האמין לבנו?! האם יוסף הצדיק היה מוחזק כאדם שאינו דובר אמת ח"ו שהנחת יד על מקום המילה של יעקב והתחייבות מילולית שלו אינה מספיקה?! התמיהה גדולה במיוחד לגבי ההשתחויה של אבא לפני בנו, שהיא מנוגדת לתביעת "איש אמו ואביו תראו", וברור שיעקב עשה זאת רק בגלל שהיה מוכרח להפעיל את כוח הרצון של יוסף לעשות זאת.

בשיחה מופלאה העניק הרבי לדברים מבט מהמם (ליקוטי שיחות כה/270): יעקב חשש שיוסף יסרב לבקשתו כי זה בדיוק מה שעשה יוסף בעצמו! בעוד שיעקב דרש להובילו לארץ ישראל, יוסף דרש מבניו את ההיפך. מילותיו האחרונות היו: "פקוד יפקוד אלוקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה". אז, בבוא היום, כאשר תיגאלו ממצרים, תישאו את ארוני לארץ ישראל, ועד אז אומר הפסוק החותם את ספר בראשית: "וימת יוסף בן מאה ועשר שנים ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים". יוסף נשאר עימם יחד על אדמת ארץ העמים עד שייגאלו משם.

בין יעקב ליוסף שרר ויכוח אודות תפקידו של המורה והצדיק: יעקב טען שהצדיק צריך לעמוד גבוה יותר מהתלמידים ולסמן להם את היעד: לאן אמורים להגיע. אם יהיה כל כך טוב במצרים למה ירצו לצאת משם? תפקידו של הצדיק הוא לעמוד בפסגת הקדושה ולסמן לתלמידים את היעד.

אבל יוסף סבר כי הצדיק לא רק מאותת לאן ללכת, אלא הוא המדריך שצועד בראש הטור. הוא רב החובל שמוליך את הספינה עצמה. הצדיק אמור להיקבר במצרים כדי להיות עם חסידיו במדמנות ערוות הארץ, כדי שבבוא הימים הנוראים כששוט הקלגסים יונף על ראשם, כשילדים רכים יושלכו באכזריות אל מי היאור, יהיה לבני ישראל 'ציון' לגשת אליו. הם ייגשו אל קבר יוסף במצרים ויידעו שבכל צרתם לו צר. שההשגחה העליונה אינה נמצאת רק בארץ ישראל, בחלקים המוארים והיפים של החיים, אלא עמו אנוכי בצרה. הם יזכרו בסיפור החיים של יוסף עצמו, איך ההשגחה העליונה האירה את דרכו ברגעים השפלים והנמוכים ביותר, ויידעו כי יהודי לעולם אינו תקוע, וכל רגע הוא חלק חשוב ממסלול ההתקדמות של חיינו והארת העולם כולו.

(ולמען האמת, זאת לא הייתה המצאה של יוסף, אלא הייתה לו מדריכה רבת השראה לכך. בעוד שיעקב ולא נקברו אחר כבוד במערת המכפלה, רחל, אימו של יוסף, נקברה על אם הדרך אפרתה היא בית לחם. בבוא היום הנורא בו יגלה נבזראדן את בניה לבבל, הם יעצרו על קברה ויבכו בבכי של ילדים לאימא, ואלוקים יבטיח לה: "מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה ... ושבנו בניו לגבולם").

ואולם הרבי לא רק דיבר על יוסף ומשה רבנו, אלא המחיש את הדברים בעצם הנהגתו. פעמים רבות נשאלת השאלה למה הרבי לא עלה לארץ? בידוענו עד כמה היה קשור עם ארץ ישראל, והרבי הקודם הקים כאן את כפר חב"ד, מדוע לא עלה הרבי לארץ והפגין דוגמה רבת השראה ליהודי העולם?²

² בנוסף לשאלה העקרונית מדוע לא עלה לארץ באופן קבוע, עולה השאלה מדוע לא ביקר כאן מעת לעת, כפי שעשה האדמו"ר הקודם שביקר כאן לפני קום המדינה? בגיליון כפר חב"ד 1658 התפרסם מסמך שכתב הרב גורן ובו סיכום שיחות שלו עם הרבי. הרבי השיב לו כי אם יבקר בארץ, לא יוכל לצאת ממנה. שכן אסור לצאת

אמנם השאלה היא לא מדויקת: משום שלא רק שהרבי לא עלה לארץ, אלא לא עלה לשום מקום. למעשה, הרבי כמעט לא יצא ממקום מושבו ב-770, אפילו לא לחופשה קצרה או ביקור אצל רבנים ומנהיגים מחוץ לעיר. הרבי ביטא בעצם התנהגותו את הגישה ש"מקומך אל תנח". אדם מחויב למקום בו נמצא ולציבור שכל כך זקוק לו.

אילו היה הרבי גר בירושלים, מי היה מאיר חייהם של בני הגולה? מי היה ממלא את יהודי חו"ל בכוח להיאבק בהתבוללות ולהעניק חינוך יהודי? מי היה מעניק את ההשראה לאלפי השלוחים, למסור נפשם וטובתם האישית ולגור בנקודות הכי נידחות בקצווי תבל למען שרידות העם היהודי? הרבי הביא פעם משל מ"רב החובל", שיורד מהספינה אחרון, לאחר שווידא כי כל הנוסעים ירדו בשלום...

הנה המסקנה של הרבי בעצמו - הנוגעת לכל אחד מאתנו - כפי השאלות בהן פתחנו את השיעור:

מורה לדור נבוכ א/209: אתה מוטרד ונבוך מהשאלה מדוע אינני נוסע לארץ ישראל? ... הנה בהתאם למידע שבידי, העיר שבה אתה חי, יש בה מקום גדול לעבודה למען חיזוק היהדות בכל הקשור ליהודים ולהפצת שבע מצוות בני נח בכל הקשור לגויים ... ומכיוון שאתה מאוד נבוך ומבקש תשובה, אשיב לך: החובה הראשונה של כל יהודי היא לעשות את שליחותו במקום שבו הוא חי ... ואתה בוודאי יודע מה קורה סביבך במונחים של אובדן הזהות היהודית, נישואי תערובת והתבוללות. זוהי חובתו של כל יהודי לעשות את המרב שלו, לכל לראש בסביבתו הקרובה ביותר.

נסיים בסיפור מרטיט אודות אדם אחד, שפל ונידח על אדמת ארץ העמים, שמצא את מקומו דווקא שם במקום מנוחתו של הצדיק בחוץ לארץ:

בכנס השלוחים לפני שנתיים, עסקה אחת הסדנאות בטיפול בהתמכרות, סוגיה עצובה ששלוחי חב"ד נדרשים לה במהלך עבודתם. המנחה סיפר דבר מרגש: בחור בשם אליעזר גדל במשפחה חרדית בירושלים, אבל איבד את דרכו. הוא החליט לעזוב את הארץ ולנסוע לאמריקה. הוא נסע נלהב, אבל אמריקה לא האירה לו פנים. הוא נכשל בכל עסק שניסה לפתוח, התגלגל מבית חב"ד לבית חב"ד כשהוא מחפש אוכל, ולא פעם גונב חפצים כדי למכור ולקיים את עצמו.

הוא התדרדר לאלכוהול וסמים והיה גר כהומלס בתוך רכב שלא שייך לו. בינתיים היה מספר למשפחתו בירושלים 'עלילות אמריקה'. כיצד הוא קונה ומוכר, הולך ומתעשר, אבל בחיים האמתיים הלך והתנתק מהמציאות. הזמן חלף והמשחק התקרב לסיומו. הוא נותר בלי פרוטה בכיס. לא הייתה לו דרך לקיים את עצמו ובקושי השיג \$500 לטיסה כיוון אחד בחזרה לירושלים.

בדרך לשדה התעופה קנדי, עלה בדעתו להיכנס לאוהל הרבי ולשפוך את לבו. מעולם לא הרגיל עצמו בכתיבה, אפילו ישיבה הוא לא סיים, אבל הפעם שפך ושפך ולא החסיר פרט אחד: על הסמים, על האלכוהול, על חוסר המזל ועל הייאוש מעבר לפינה. כשסיים לכתוב, הרגיש כל כך שפל ומזוהם, שלא היה מסוגל להיכנס לאוהל הרבי ולקרוא את המכתב. השעה נהייתה כבר מאוחרת והטיסה התקרבה, הוא עזב את המקום בלי שביקר באוהל הרבי.

הוא נחת בארץ ושוב החל עם הסיפורים על אמריקה המדהימה, אבל בתוך תוכו היה מבוהל מה יקרה כשההתמכרות לסמים תחזור ותכה בו? למחרת הוא מקבל טלפון מאחותו. אישה שפועלת כעובדת סוציאלית והיא דורשת להיפגש מיד במסעדה. היא שמה את הדברים על השולחן וביקשה לדעת איך הם יכולים להציל אותו? היא סיפרה שאמו לקחה את בגדיו לכביסה ומצאה את המכתב לרבי. היא הכניסה אותו לגמילה במוסד 'רטורנו', הוא שיקם את חייו והיום הוא פעיל בכיר שם בעצמו.

ולמרות כל המילים החשובות, חלפו יותר מדי ימים של גלות, כדי שנמשיך ונתעסק עם היום-יום עצמו. אנו מתחננים בפני הקב"ה כי ההתעוררות בעניין "מקומך אל תנח", תוביל לך שנזכר כבר ללכת אל "המקום" האמתי של כולנו, בירושלים עיר הקודש ושמחת עולם על ראשם.

מארץ ישראל, כפי שמספר המדרש (ספרי דברים) על כמה תנאים שבאו לצאת מהארץ מסיבות חשובות, אך כשהגיעו לגבול אמרו: 'ישיבת הארץ חשובה כמו כל המצוות' ושוב לאחוריהם. ומה שחמיו, האדמו"ר הקודם, ביקר בארץ, הוא משום שהיה אז בפולין ולא הייתה גישה לציוני אדמו"ר חב"ד ברוסיה ועל כן הגיע לשאת תפילה על קברי האבות בחברון. אבל הרבי מתגורר סמוך לציין האדמו"ר הקודם ולכן אינו רוצה להיכנס לספק הלכתי של יציאה מהארץ.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב